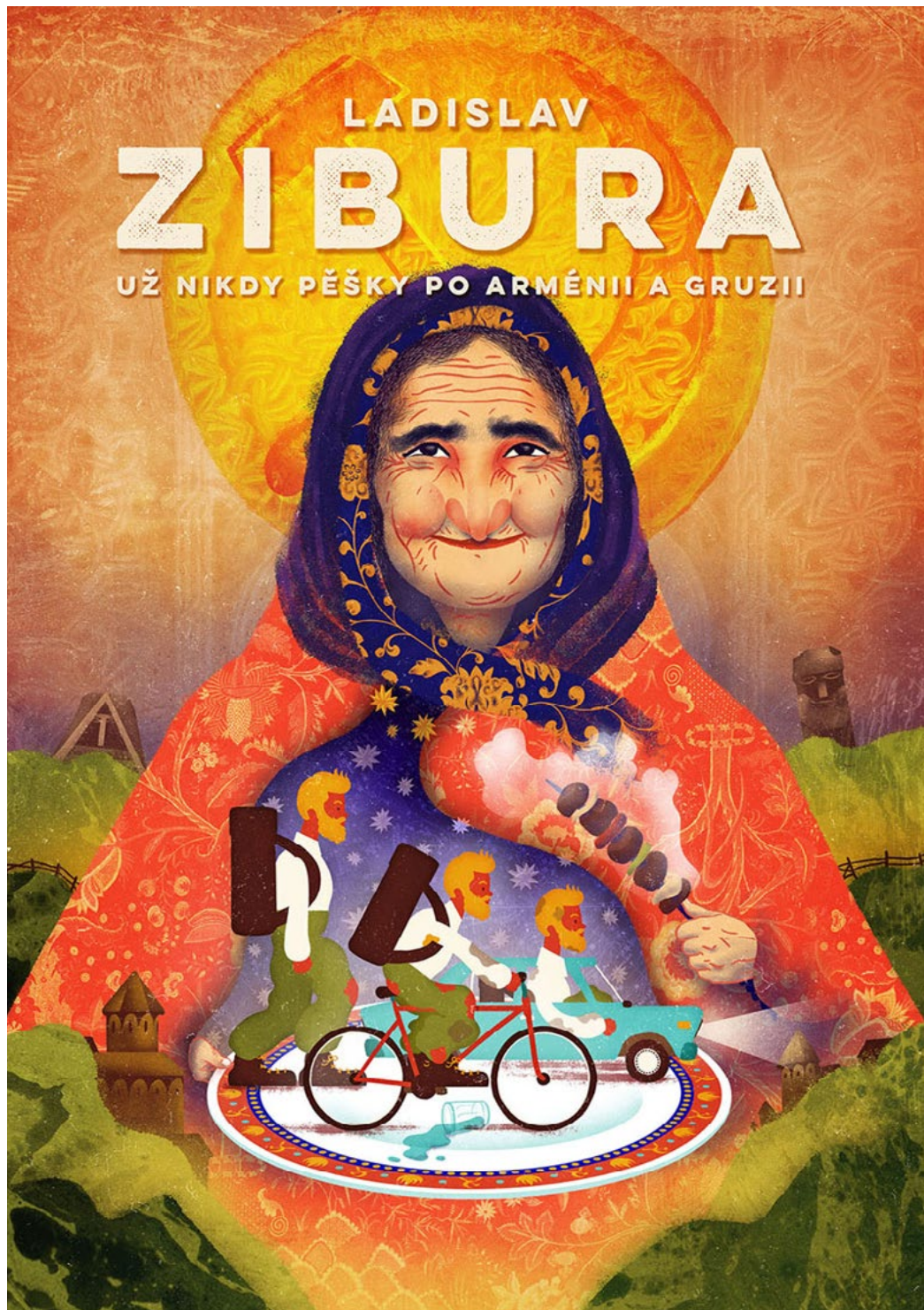

LADISLAV ZIBURA

UŽ NIKDY PĚŠKY PO ARMÉNII A GRUZII

Už nikdy pěšky po Arménii a Gruzii

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.bizbooks.cz
www.albatrosmedia.cz

Bizbooks®

Ladislav Zibura

Už nikdy pěšky po Arménii a Gruzii – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

LADISLAV ZIBURA

UŽ NIKDY PĚŠKY PO ARMÉNII A GRUZII

Ilustrovali Tomski&Polanski

BizBooks
Brno 2017

*Věnováno všem, kteří na cestě být chtějí, ale nemohou,
a těm, kteří na cestě být nechtěli, ale musejí.*

DOBRODRUŽSTVÍ ZAČÍNÁ

Svoje hodinky jsem rozdrtil mezi dvěma kameny.“ Nic podobného by mě přirozeně ani nenapadlo, neb jsem spořivý člověk, a hodinky navíc na cestách nenosím. Vždycky jsem si ale říkal, že by to byl hezký a symbolický začátek dobrodružné výpravy. Rozhodně hezčí než ten můj. Brzy ráno mě totiž probudil zvuk tekoucí vody dopadající na dlažbu. Pomalu jsem otevíral oči ve snaze alespoň o chvíli oddálit to smutné zjištění, že prší. Nepršelo. To jen sotva metr od mé hlavy močila ovce. Vyčítavě jsem se na ni podíval a naše pohledy se střetly. Já z toho jejího četl: „Co děláš u naší stáje, člověče?“ Ona z mého nečetla nic. Byla to ovce. V mnohém jsem jí musel dát za pravdu. Ani já vůbec nevěděl, proč ležím zrovna tady, kus od starého kostela, ve společnosti hospodářských zvířat. Ale přesně za podobnými situacemi jsem se na Kavkaz vydal. Po dalším roce stráveném v našem světě plném rozumu, řádu, očekávání a jasných plánů jsem totiž znovu zatoužil po tom, zažít pravý opak. Chtěl jsem se oddat iracionalitě, improvizaci, nahodilosti a docela spontánním rozhodnutím. Nejednalo se přitom o žádný výmysl zpovýkaného mladého muže. K touze prožívat své cesty tímto způsobem mě totiž přivedla zkušenost.

V posledních letech jsem vyrazil na pár pěších výletů a všiml si jedné zajímavé zákonitosti. Vzrušující dobrodružství a silné zážitky mi nejčastěji přinesly věci, které jsem předem neplánoval – a největším zklamáním pro mě vždycky byla nenaplněná očekávání. Těžko jsem mohl tušit, že největším zážitkem z cesty do Říma bude srážka s autem. Ani ve snu by mě nenapadlo, že v Izraeli budu utíkat před raketou do krytu, namísto k Severnímu na kole omylem dojedu k Baltskému moři nebo že

se ztratím v nepálské džungli. Plány mi jednoduše nikdy nevycházely a vůbec mi to nevadilo. Každý další neočekávaný zážitek mě nutil znovu si pokládat základní otázku. Co kdybych si neplánoval vůbec nic a dělal jen to, co mě zrovna napadne? Kilometr po kilometru jsem sbíral odvahu plány opouštět a postupně odhaloval půvab tohoto přístupu. Čím spontánnější byl můj den, tím svobodněji jsem se cítil, a tím větší dobrodružství mi cesta přinesla. Definitivní zlom pak přineslo mé loňské pěší putování Čínou. Tehdy jsem pochopil, že když se mi bez slovníku a plánů podařilo přežít Čínu, přežiju už všechno.

Přípravy na cestu tak tentokrát nebyly nijak náročné. Stačilo si jen vybrat místo. Přesněji řečeno – ze všech těch vysněných míst si vybrat jedno. Nakonec jsem se rozhodl pro oblast Kavkazu – konkrétně Arménii a Gruzii. Místní lidé jsou totiž vyhlášeni svou pohostinností, jedná se o první křesťanské země světa, a navíc tu byla na podnikové dovolené má babička. Tradice konzumace vodky pro mě znamenala příslib sbližování s místními, podle statistik kriminality obě země patří k nejbezpečnějším na světě a navíc tu všichni mluví rusky. Já tedy rusky nemluví, ale jak se ukázalo při cestách na Ukrajinu a do Polska, slušně ovládám panslovanštinu propojující všechny řeči napříč jazykovou větví. Když k výhodám připočtu ještě krásu místní krajiny, dobré jídlo a množství památek, všechno ukazovalo na tu nejkrásnější a nejsnadnější cestu, jakou jsem kdy podnikl. Dodnes mi tak zůstává záhadou, jak se celá výprava mohla z poklidné procházky pod horami zvrhnout v symfonii destrukce plnou zničených lidí, kloubů, jater, bicyklů, aut, a dokonce celých měst. V Arménii, Gruzii a Náhorním Karabachu jsem poprvé plně docenil svůj zvyk nedělat si žádné plány. Kdybych totiž nějaké měl, všechny by byly dokonale zmařeny.

Po příčinách dramatických zvrátů můžete pátrat společně se mnou. Všechny události této neobyčejné cesty jsem totiž trpělivě a svědomitě zaznamenal přesně tak, jak se odehrály.

VYDÁVÁM SE NA VÝCHOD

Vstal jsem ze spacáku a trochu neobratně si sbalil věci. Od doby, kdy nocování venku bylo mou každodenní rutinou, uplynul téměř rok a podobným věcem člověk rychle odvykne. Každý zvuk mě rušil, a v noci jsem tak spal sotva tři hodiny. Doma by to bylo zoufale málo, na cestě to ale bohatě stačí. První dny totiž vždycky provází vzrušené chvění z nových vjemů. Po pozornosti volá spousta neznámých věcí a nutí člověka zkoumat je všemi smysly. Tolik toho musí probádat a vyhodnotit, než novou zemi začne vnímat jako bezpečnou. Noví lidé, obrazy, slova, vůně – to všechno přímo hltá, vždyť i kvůli nim se na cestu vydal. Pocit, že jsem na cestě, ve mně zkrátka probouzí maximální pozornost a ostražitost. Těžko při takové míře vzrušení mohu být ospalý. Dobalil jsem a pokusil se vyfotografovat ovce. Marně. Objektiv neostřil. Kdybych se snažil odhalit příčinu, musel bych hledat chybu v sobě. Raději jsem proto po kamenných schodech sešel k moři. Bylo špinavé, trochu páchlo a pláž lemovaly opuštěné budovy. Mně to ale vůbec nevadilo. Ta zvlněná zakalená louže přede mnou totiž bylo Černé moře. Přesně to Černé moře, od kterého jsem se rozhodl vyrazit pěšky na východ. Přirozeně jsem si mohl za cíl zvolit nějaké město. Mířit do konkrétního města je ale pouhý výlet. Vyrazit na východ, to zní jako začátek velkého dobrodružství.

„Otče, ten objektiv, který jsi mi dal k fotoaparátu, neostří. Myslíš, že už se mi ho podařilo rozbít?“ zeptal jsem se do telefonu. Pravda, telefonovat po hodině cesty vlastnímu otci poznávacím znamením dobrodruha zrovna není. Půjčit si od něj fotografické vybavení ale v případě mého otce ano. Seděl jsem v zakouřené kavárně u benzinové pumpy, zadumaně pitval

skořicového šneka a čekal na odpověď. Otec mi po půlhodině zavolal nazpět. „Ladislave, dobrá zpráva je, že jsi ten objektiv nerozbil. Špatná zpráva je, že s tvým foťákem nikdy nefungoval. Omlouvám se, měli jsme to vyzkoušet,“ oznámil mi. „Takže ho můžu použít akorát tak jako těžítko?“ zeptal jsem se ironicky. „To bych nedoporučoval, byl dost drahý,“ odvětil otec věcně. „Ale neboj. Ještě máš pevný objektiv 50 milimetrů. Ten tě alespoň naučí hledat detail. Celek s ním totiž obvykle nevyfotíš,“ dodal. Novinky to nijak povzbudivé nebyly a na okamžik mě popadla touha zbytečný objektiv vyhodit. Pak jsem si ale uvědomil, že co se týká nepraktičnosti, mám s ním mnoho společného. A tak jsem se rozhodl, že si z drahého, těžkého a neužitečného kusu skla udělám kamaráda. Objektiv jsem po vzoru filmu Trosečník pojmenoval „pan Nikon“ a rozhodl se k němu upnout vždy, když budu potřebovat nastavit zrcadlo. On je totiž cizinec na výletě takovému objektivu dost podobný – zranitelný a dokonale zbytečný.

Ač vedu krásný, šťastný a naplňující život, nehody jako ta s objektivem se mi stávají velmi často. Díky tomu vím, že skutečný problém by se z takové roztomilé drobnosti stal až tehdy, kdybych si jí nechal zkazit náladu. Potřeboval jsem proto zažít něco ryze pozitivního. Co se týká pořizování drahých a neužitečných věcí, město Batumi za mnou naštěstí nijak nezaostává – přímo od moře tam vede lanovka na přilehlý kopec. Koupil jsem si lístek, naskočil do kabiny a mé chmury se brzy rozplynuly. Z rozkývané kabiny jsem totiž spatřil takové skvosty jako obří ruské kolo, bohatě zdobená kasina, přes sto metrů vysoký památník gruzínského písma, mrakodrap se zlatým rohem a to nejlepší na konec – mrakodrap, v jehož boku je zabudované ruské kolo. Zdroj tohoto podivného vkusu můžeme hledat na druhém konci ropovodu, který do Batumi vede z ázerbájdžánského Baku. Zatímco mrakodrapy a pláže působí honosně, v ulicích panuje úplně obyčejný život. Stánkaři prodávají všechno od váženého tabáku až po mobilní telefony,

stařenky sedí na lavičkách a nabízejí domácí sýry a žebráci prosí o almužnu.

„Jak vám mohu pomoci?“ zeptal se zaměstnanec proskleného infocentra s výhledem na moře. „Jdu na východ a potřeboval bych poradit s cestou,“ řekl jsem a vyložil na pult podrobnou mapu Kavkazu. Věnoval mi ji můj kamarád Vladimír Váchal – vynikající průvodce, tlumočník, pohledný mladý muž, vyhlášený milovník, pohotový rétor a dobrý člověk, který za to skoro nic nechtěl. Jen drobnou zmínku v knize. „Jak to myslíte, na východ?“ zeptal se překvapeně muž. „No, prostě chci jít pěšky a daleko. Na východ mi to přijde lepší, protože na západ bych musel přes moře,“ vysvětlil jsem mu. Muž se rozesmál a seznámili jsme se. „Na východ odsud vedou dvě cesty,“ začal Omar. „Horní vede nížinou kolem dálnice. Je tam pár pěkných kostelů, ale to je tak všechno. A pak je tu spodní cesta, která je hezčí, ale nedoporučoval bych ti tudy chodit,“ řekl tajuplně a udělal krátkou pauzu. Přirozeně si tím získal můj vrcholný zájem. „Je hodně kopcovitá, potkáš tam jenom malé vesničky a v horách ještě bude sníh,“ vylíčil mi. Oběma nám v tu chvíli bylo jasné, kudy se vydám. Protože Češi jezdí do Gruzie celé dekády, vtipu „český turista v horách“ se už dávno nesmějí jen slovenští záchranáři. „Děkuji mnohokrát. Mohl bych si tě vyfotit?“ požádal jsem Omara, který právě rozhodl o mém osudu pro budoucí dva týdny. Mladík souhlasil. Za odměnu pak mohl pobaveně sledovat, jak ve snaze dostat ho do záběru couvám otevřenými dveřmi až na ulici.

Odcházel jsem z centra a všímal si toho, jakou zálibu Gruzíni nacházejí v postávání. Prakticky na každém rohu se postávání oddávalo několik lidí, nedbale pokuřovali a sledovali dění kolem. Volili přitom různé techniky – jedni byli v podřepu, jiní se zase opírali o zeď nebo měli lokty zapřené o zábradlí. Starší lidé byli ochotni i posedávat, zdálo se však, že ti mladší trvají na vzpřímené poloze. Cesta mě zavedla až na okraj města, do čtvrti automechaniků. Svou špinavou čtvrt plnou skvrn od oleje, odložených

pneumatik, sazí a rozličných pachů má každé město, kde se dosud jezdí starými auty. A moskvičů, lad a volh se v Batumi prohání poženaně. Ne že by mě auta zajímala nebo že bych snad byl držitelem řidičského oprávnění, mám však tyhle čtvrti rád. Jistou nevšimavost typickou pro centra měst tady totiž nahrazují široké úsměvy umouněných tváří a podávání loktů. Ty mechanici všude na světě nabízejí k pozdravu namísto rukou umaštěných od oleje. Lidé to přitom bývají nejen srdeční, ale také velmi upřímní. Právě ve čtvrtích automechaniků, nad šálkem stydnoucí kávy vypité na staré sedačce z autobusu, se toho člověk o městě dozví nejvíc.

„Where are you from?“ zavolal na mě starý automechanik s přehnaně americkým přízvukem. „Czechoslovakia,“ odvětil jsem. Při použití výrazů Czech Republic, případně Czechia už mě totiž v zahraničí opravilo tolik lidí, až jsem usoudil, že to sami říkáme špatně. „Very good,“ zažvatlal muž. Bohužel se ukázalo, že tím jeho znalosti angličtiny skončily. Zmohl se ještě na „Drink?“, ale obešli bychom se i bez toho. Muž se totiž zeptal až poté, co přede mě kelímek s vínem položil. Pak jsme přešli do ruštiny a improvizace byla pro změnu na mé straně. Usrkával jsem víno a všemožně ho chválil, uznání mi to ale nepřineslo. „To musíš vypít najednou,“ poučil mě mladík, který k nám přispěchal od vedlejšího domu. Víno se prý v Gruzii pije zásadně na ex. Mladík se mi představil jako Henry a anglicky mluvil velmi dobře – prý žil tři měsíce v Berlíně s učitelem angličtiny. „Kam vůbec jdeš?“ zeptal se mě. „Na východ.“ „Takže do Tbilisi?“ „Ano, ale říkám na východ, protože to zní líp,“ přiznal jsem Henrymu. „Jsou tam hory, ve kterých ještě bude sníh. Určitě se to ale dá zvládnout,“ ubezpečil mě. „A kde vlastně spíš?“ projevil pak starost o mé pohodlí. Ukázal jsem na karimatku a k ní připnutou automobilovou plachtu, kterou označuji jako stan chudých. „To nebudeš potřebovat, místní tě venku spát nenechají,“ zasmál se Henry. Snad jsem správně pochopil, že oním „nenechají spát venku“ naráží na pozvání dovnitř, ne na poštvání psa.

S přicházejícím večerem jsem si zase mohl užít příjemného měkkého světla, které i z prašné silnice plné aut udělá místo, na něž se hezky kouká. Fotografové tuto část dne označují jako zlatou hodinku a říkají, že během ní vznikají nejlepší snímky. Já ale na svět raději koukám přímo než přes hledáček fotoaparátu, proto jsem zlatou hodinku jen barevně sladil s láhví piva a přístroj nechal v batohu. Osvěžoval jsem vyprahlé hrdlo, kochal se a přemýšlel, kde bych mohl složit hlavu. To mi obyčejně žádnou velkou starost nedělá. Tolikrát už jsem neměl kde spát, a vždycky se nakonec nějaké příhodné místo naskytlo. O hodinu později už jsem seděl na trávě a k dosud teplému chlebu přikusoval sýr. Jako záruka noci v suchu se nade mnou tyčil silniční most a několik kravinců napovídalo, že možná budu mít návštěvu. Ulehl jsem do spacáku a úlevně si narovnal záda. Čekalo mě pár hodin spánku a pak dobrodružství nového dne. Neměl jsem ani ponětí o tom, koho potkám, jakou krajinou budu procházet, co (a zda) budu jíst ani kde v noci přespím. Věděl jsem jen to, že budu na cestě. A to mi úplně stačilo k tomu, abych se těšil. Půvab cesty totiž nevychází jen z reálných okolností – být na cestě je především stavem mysli a srdce.

UTÁPÍM SE V SENTIMENTU

Pokud někdo tvrdí, že ho na cestě nic zajímavého nepotkalo, jen si málo všímal detailů. Právě tato schopnost je podle mě klíčem k tomu, jak přežít dlouhou cestu, aniž by se člověk nudil. Proto když se přede mnou ráno objevil hřbitov, nadšeně jsem se na něj vydal bádát. Právě hřbitovy jsou místem, kde se člověk může něco dozvědět o životech celých generací. Pro tento hřbitov to platilo dvojnásob. Na kamenných náhrobcích totiž byly vygravírované obří fotografie zesnulých. Nejednalo se přitom o nudné portréty, ale o snímky z běžného prostředí. Díky letopočtům jsem tak mohl sledovat spojitosti mezi životním stylem a průměrnou délkou života. Například mladík, který se nechal zvětšit se závodním autem, se nedožil ani třicítky. Muž, který na fotografii držel stakan, zemřel ve dvaasedesáti. Žena poklidně sedící za kancelářským stolem byla za svou zdrženlivost odměněna úctyhodnými třiaosmdesáti roky života. Mé zkoumání hrobů snad může vyznívat poněkud cynicky. To, jak lidé umírají, ale jednoduše patří k místní kultuře. A právě množství hrobů mladých lidí mi v Gruzii opakovaně připomínalo, abych se měl na pozoru. Rizik spojených s alkoholem a řízením (často obojím najednou) je totiž v této zemi víc než dost.

Před třemi roky jsem se v Turecku shodou mnoha okolností objevil na oslavě, kde se střílelo do vzduchu. Jako památku na toto setkání jsem si odnesl tinitus – chronické pískání v uchu. Každé ráno se s ním probouzím, každý večer s ním usínám. Půl roku jsem přemýšlel, jak se vypořádat s tím, že už nikdy v životě neuslyším ticho. Pak mě konečně napadlo tinitus začít využívat ke svému prospěchu. Kdykoli se chystám udělat něco nebezpeč-

ného, vzpomenu si právě na něj. Tento vnitřní hlas o frekvenci 7 000 hertzů mi připomíná, že některé věci jsou napořád, a nabádá mě k opatrnosti. Paradoxně je tak dost dobře možné, že mě ten turecký kovboj s brokovnicí uchránil před mnohem vážnějším úrazem. Podobné myšlenkové zkratky mimochodem používám často. Například jsem pevně přesvědčený, že nemít akné a být svalnatější, už dávno jsem na cestách chytil nějaký moribundus¹.

„Nevíš, kde by se tady dalo naobědvat?“ zeptal jsem se mladíka, který mě překvapil anglickým pozdravem. „Pojď, doprovodím tě,“ nabídl mi. Po cestě jsem se dozvěděl, že Mehmedovi je dvaadvacet a anglicky se naučil na námořní akademii. Nadchlo mě to, námořníky miluji. „Wow, a kam jsi doplnil nejdál?“ ptal jsem se vzrušeně. „Na Ukrajinu a do Bulharska,“ uzemnil mě. Teď ale Mehmeda čeká nové dobrodružství – nechal se najmout ke společnosti, jejíž lodě plují také po Středozemním moři. „Tak jsme tady,“ řekl Mehmed u čerpací stanice spojené s malým obchodem. Žádné vařené jídlo tam neměli, ovšem točili pšeničné pivo, což je prakticky totéž. Připojil jsem se k trojici bezzubých starců, kteří mi položili trojici základních otázek – odkud jsi, kam jdeš a kolik ti je. Pak jsme se věnovali kolektivnímu mlčení. Ticho narušovalo jen vrčení lednice, která nepřiliš úspěšně oddalovala postupnou zkázu několika salámů. Zatímco ty suché se scvrkávaly do podoby místních štamgastů, u štavnatějších typů se na řezu objevoval bělavý povlak. Celá atmosféra mi trochu připomněla pobyt v nepálském buddhistickém chrámu. Mezi zenovým a zevlovým klidem podle mého soudu není velkých rozdílů. „Už máte zapláceno,“ oznámili mi starci, když odcházeli odpočívat jinam. Ke vzniku našeho přátelství očividně nebylo třeba zbytečných slov.

1 Docela často dostávám otázky týkající se děvčat (když si vezmu motýlka, tak i chlapců) na cestách. Odpověď zní nikdy. Zejména ve vztahu ke Slovensku je mi to ale líto.

Moc se to o nás neví, ale Češi patří k nejzcestovalejším národům vůbec. Jsme natolik kosmopolitní, že jsme po první světové válce navzdory své geografické poloze dokonce měli získat i vlastní kolonii – africký stát Togo. Když to nevyšlo, několik desítek Čechoslováků se natruc odstěhovalo do Oceánie, kde vznikly i dva krajanské spolky. Během druhé světové války a několik desetiletí po ní jsme se vytrvale vydávali především západním směrem, kde vznikly celé české enklávy. V porevolučních dějinách najdeme jen málo projektů, které spojily celý národ – kolonizace Chorvatska ale bezesporu patří mezi ně. A vlastně se netýká jen Chorvatska. Vezměme si třeba takové rumunské hory. Když v nich potkáte člověka, můžete se řídit podle jednoduchého klíče. Vede ovce? Pak je to Rumun. Nevede ovce? Je to Čech. Na Čechy jednoduše můžete narazit po celém světě, a to včetně zapomenutých afrických kolonií, konfliktních území a Karlových Varů. Když se vedle mě odpoledne objevil český cyklista, nijak mě to proto neudivilo. „Wér ár jú going?“ snažil se mě obelstít anglickou frází. Marně. Dobře tuhle výslovnost znám od sebe. Co se totiž týká jazyka, jsme těmi nejdůslednějšími mluvčími. Ať už mluvíme jakoukoli řečí, vždy pečlivě vyslovíme každou jednu hlásku a důraz dáme na všechny slabiky. „Kluci, nejste náhodou Češi?“ odpověděl jsem. „No jo, jsme.“ A krajanská družba započala.

„Tak si někde dáme pivo, ne?“ navrhl jsem dvojici cyklistů. Sání z prsu v šestinedělí a pití piva v dospělosti jsou dvě věci, které nám přinášejí pocit blízkosti a bezpečí, ať už jsme kdekoli na světě. Muži nadšeně souhlasili, Gruzie ale ne. Po dlouhých patnáct minut jsme žádnou hospodu nenašli. Šel jsem podél krajnice, kluci jeli vedle mě a pomalu jsme ztráceli naději. „To oni nás jen tak zdraví,“ lhal nám Vlasta v reakci na troubící řidiče. Pak jsme se konečně uvelebili na betonovém patníku a dali se do řeči. Ukázalo se, že Vlasta má moc zajímavou práci – prodává lidem ze zahraničí operace kloubů v Česku. Češi totiž nemají jen zlaté ručičky, ale také levná titanová kolena a kyčle.

Upřímně mě mrzí, že se tato informace neobjevuje v oficiálních propagačních klipech naší země. Jako správní cestovatelé jsme si vyměnili cenné zkušenosti o hostitelské zemi. Kluci mi řekli, že víno i pálenka jsou dobré, lidé vstřícní a psi všudypřítomní. Já si zase postěžoval na bezohlednost řidičů. Popili jsme víno a pálenku, které jsme jako správní Češi měli v batozích, a naše cesty se mohly znovu rozejít. Družbě, sebelítosti i alkoholismu bylo učiněno zadost. Rozloučili jsme se srdečně, i když naše dovolené právě klesly na ceně. Ukázalo se, že jsme se zase vydali někam, kam jezdí Češi.

Když jsem večer procházel městečkem Keda, odkudsi zdáli se ke mně linuly tóny balalajky. Slyšet hudební nástroj tam, kde ho člověk nečeká, je vždycky nesmírně poetické. Když mi bylo osmnáct, bydlel jsem na vysokoškolské koleji Kajetánka hned vedle hudební místnosti. Mnohokrát jsem stál na chodbě, poslouchal klavír a představoval si, kdo je asi uvnitř. Vysnil jsem si, že jednoho dne onu krásnou dívku přímo na chodbě požádám o ruku a zplodíme spolu malého Rachmaninova. Sotva ale klavír dohrál, vždycky jsem rychle prchnul na pokoj. Některé představy jsou až příliš krásné na to, abychom si je kazili realitou. Teď jsem vzrušeně mířil za sílícím tónem balalajky a před očima se mi stejně jako před lety odehrávala celá scéna – staří muži sedí u ohně, tiše vzpomínají na příběhy z války a drnkají k tomu oblíbené písně svých padlých druhů. Když jsem epicentrum tklivých tónů objevil, ukázalo se, že má představa překvapivě odpovídá realitě. Několik mužů sedělo před činžákem na starých sedačkách z kina, zamyšleně pokuřovalo a sledovalo mladou dívku hrající na balalajku. „Možno?“ zeptal jsem se polohlasem a ukázal na volné místo. Jeden z mužů beze slova pokývl hlavou a sklopil mi sedačku. Sedl jsem si a mlčky s ostatními poslouchal zvuk nástroje, který umí vyjádřit všechen sentiment lidstva. Každá struna balalajky vyprávěla vlastní příběh, kterému jsem na rozdíl od příběhů v ruštině dokonale rozuměl. Kdo chce pochopit ducha národa, měl by si poslechnout jeho hudbu.

Když jsem se znovu vydal na cestu, hlavu jsem měl plnou rozjittřených myšlenek a moc nevnímál, kam vlastně jdu. Náhle vedle mě zastavilo auto a řidič vystoupil tak energicky, jako by chystal únos. Uklidnil mě až jeho široký úsměv, ve kterém jsem četl zápal mladého muže. „Hello, my friend,“ zvolal přátelsky a prohodili jsme spolu pár slov. Pak mě Goga požádal o netradiční věc. „Pustím ti video. Podíváš se na něj, prosím? Má jen čtyři minuty.“ Ještě než video začalo, tušil jsem, o co půjde. Už prvních pár vteřin mé podezření potvrdilo. „Od chvíle, kdy začneme mluvit, se ptáme. Proč je obloha modrá? Kde jsme se tu vzali? Proč se dějí špatné věci? (...) Celou dobu před sebou máme knihu odpovědí – Bibli.“ Ano, stál přede mnou jehovista. Dokázal si mě najít i bez domova a zvonku. Goga video po dvou minutách přerušil, aby mě informoval, že už jsme za polovinou. Očividně měl zkušenosti s lidmi, kteří z jeho agitace nebyli úplně nadšení. Když se video chýlilo ke konci, napadl mě ďábelský plán. „Moc mě to zajímá, rád si s tebou o víře budu povídat. Nevíš ale, kde by se tady dalo přespat?“ zeptal jsem se mladíka a ukázal na svou karimatku. Goga se chvíli zamyslel. „Come with me,“ řekl a ukázal na své auto. Nasedl jsem s očima zářícíma nadšením. Právě se mi totiž podařila báječná rošťárna. Otočil jsem celý koncept a pozval se k jehovistovi domů, abych si s ním povídal o víře.

Zastavili jsme na sídlišti a Goga mě zavedl do bytu v prvním patře. „Tady dnes budeme spát,“ řekl. Očima jsem přejel ošklivě vytapetovanou místnost s dvěma postelemi a maličkou kuchyní. Od příbytku 22letého bankovního ekonoma jsem čekal něco jiného. „Ty tady nebydlíš?“ zeptal jsem se. „Ne, to je byt hodných chudých lidí,“ odvětil Goga. Vzbudilo to ve mně mnoho otázek, které ale Goga pohotově zamluvil. „Jakou posloucháš hudbu? Něco nám pustím,“ nabídl, zatímco prohledával obsah lednice. „Vážnou hudbu? Tu mám taky rád,“ tvrdil mi. Bylo mi jasné, že to nejspíš není pravda. Ale neexistoval důvod zdvořilou lež neztrestat. A tak jsem Gogovi s jistou mírou

škodolibosti pustil Schubertovu *Nedokončenou*, která jeho varění dodala na dramatičnosti. „Z Nazaretu do Jeruzaléma, to je super, takhle šli Ježíšovi učedníci,“ komentoval nadšeně mé cesty, zatímco míchal vajíčka. „Gogo, a co ti takhle přináší štěstí?“ položil jsem svou oblíbenou otázku. „Být s bohem a dobrými lidmi,“ odvětil Goga bez váhání. V teologické rozpravě nám zabránila jazyková bariéra, proto jsme se nakonec bavili o světských věcech. Goga se mě u večeře ptal například na to, kolik zvednu při bench-pressu. Kromě Jehovy byla totiž jeho velkým koníčkem také kulturistika. Byla to půvabná scéna: jedl jsem plněné knedlíčky, z reproduktorů hrálo Chopinovo *Nokturno* č. 2 a Goga mi ukazoval biceps. Nutně to ve mně vyvolalo pochybnost, zda budeme každý spát ve vlastní posteli. Nakonec se tak ale stalo. Já usínal a Goga si pouštěl videa z mého Facebooku. Zatímco u nás občas pochybujeme o existenci obojího, v Gruzii jsou bůh a LTE datová síť všudypřítomní.

DĚLÁM OSTUDU

Vnoci jsem si po dvou letech připomněl, jaké je to spát v hamace. Stará skládací postel totiž byla prohnutá prakticky stejně. Navíc se mi do spánku vetřela noční můra o příchodu majitelů bytu – intelektuálů ověšených knihami. Když mě ale ráno probudil déšť, s potěšením jsem shledal, že cizí byt stále sdílím jen s docela neškodným jehovistou. Goga mi ke snídani naservíroval navlhle sušenky a homeopatický čaj. Ten připravil tak, že sáček nejprve na několik vteřin vymáchal v mém hrnčku, totéž zopakoval u sebe a následně sáček vyhodil. Zatímco jsem se balil, chtěl mě Goga obdarovat diářem, který odkudsi vystrachal. Rozesmálo mě to. Času se teď několik týdnů budu smát do tváře – diář je symbolem světa, který jsem opustil. Na rozloučenou mi Goga poděkoval za naše setkání a popřál mi, ať mě na cestě provází bůh.

Pokud měl Goga na mysli Poseidóna, jeho přání bylo vyslyšeno. Už od prvních kroků mě provázel sílící déšť, a já tak jen doběhl do první kavárny. Tam jsem ale nemusel jen rezignovaně pít kávu a čekat, až vysvitne slunce. Prozíravost stárnoucího muže mě totiž přivedla k tomu, abych si s sebou tentokrát na cestu vzal pořádné vybavení proti dešti. To jsem dříve odmítal a se slovy „nejsem zvíře, abych chodil v dešti“ pokaždé vyčkával v úkrytu. Triumfálně jsem vytáhl pláštěnku a k údivu všech, kteří se do kavárny přišli schovat před tím božím nadělením, oblékl batoh i člověka a vyrazil na cestu. Moje odhodlání ale brzy opadlo. Procházel jsem kalužemi, do bot prosakovala voda a navíc mi pršelo na hlavu. Trvalo sotva pár minut, než jsem si uvědomil, že za podobných okolností chůze zcela ztrácí svůj půvab a stává se pouhým

způsobem přepravy. Něco podobného pro mě přirozeně bylo nepřijatelné. Schoval jsem se proto v činžáku na konci města – poslední příležitosti přečkat déšť sice ve špíně, ale v suchu. Dobrou půlhodinu mi dělali společnost místní muži a sledovali se mnou, jak prší. Pak ale usoudili, že se podobná míra aktivity k jejich stavovské cti nezaměstnaných nehodí, a odebrali se zpět do svých garsoniér. Osířel jsem na špinavé chodbě sovětského paneláku a smutně hleděl na to, co se odehrává venku.

Navzdory mým prosebným pohledům, kletbám a dramatickému nasazování krosny déšť nakonec trval dvě hodiny. Pak se hladina velké louže před činžákem konečně uklidnila a já mohl vyrazit. Chůze v přírodě krátce po dešti je zaslouženou odměnou za ty ponuré hodiny strávené v přístřeší. Ptáci zvesela zpívají, všechny barvy vypadají neobyčejně svěže a občasný poryv větru následovaný kapáním ze stromů člověku připomene, jaký nečas právě skončil. Slunce si čím dál razantněji prodírá cestu mezi mizejícími mraky jako hřejivý důkaz toho, že všechno na světě nakonec dobře dopadne. Svými paprsky právě dopadnuvší kapky nejprve přemění na blyštivé šperky a následně na mraky, se kterými celé kouzlo brzy zopakuje. Ve snaze urvat si kus onoho krásného okamžiku natrvalo jsem pořídil několik snímků. Podobné nápady ale zejména v mém případě obvykle nekončí úspěchem. Když jsem si záběry o hodinu později prohlížel na displeji, přineslo mi to další cennou fotografickou zkušenost. Pokud zrovna nechci fotit sklep, nikdy bych neměl v režimu priority clony volit hodnotu 1,8. Všechny fotografie osvětlené sluncem pak totiž vypadají jako z konce 19. století.

Slunce a teplo definitivně zvítězilo nad mraky a vlhkostí já se rozhodl dopřát si brzký oběd. O okraj altánku jsem si zkušeným pohybem otevřel pivo a v celé monumentálnosti svých osmdesáti kil se nedbale rozvalil na lavičku. Můj nonšalantní posed brzy přilákal první starce, pro které jsem znamenal zpestření nedělní návštěvy kostela. Na mesiáše čekají osmdesát let, teď jim přišlo alespoň tohle. Očekával jsem tradiční sérii banálních

dotazů v ruštině, osud se mnou ale měl jiné plány. Zrovinka vedle mě se totiž uvelebil stařec v zimní čepici, ze kterého se vyklubal generátor dadaistických otázek. „Kolik je u vás hodin?“, „Tvoje boty jsou drahé boty?“, „Máte v Československu taky hory?“, „Jaké je povolání tvého otce?“, „Až budeš mít děti, co chceš, aby dělaly?“, „Co se ti v Batumi líbilo nejvíc?“. Dosud mi pro komunikaci s místními stačilo rozdělovat souvětí do holých vět a složitější slova použít hned v několika variantách. Tentokrát ale otázky přesahovaly mé lingvistické dovednosti. Mou nejčastější odpovědí tak byla dvě ruská „ano“ po sobě – „dada“. O co rozpačitější ale naše konverzace byla, o to srdečněji proběhlo rozloučení. Muž mi tiskl ruku, říkal něco o bohu, který mě má provázet, kráse a podobných věcech.

U vrat jednoho z domů mě zaujal muž, který soustředěně tesal ornamenty do kamene. „Sundej batoh, oddechni,“ pobídl mě, sotva jsem ho potichu pozdravil. Osobně bych do kamene klidně nechal tesat právě tuto frázi, neb jasně definuje filozofii mých cest. Nenechat si ujit jedinou příležitost k odpočinku. „Piješ vodku?“ zeptal se kameník potom. Hru na zdvořilé odmítání jsem opustil už před lety, kdy mě při ní okradla vlastní babička. Nabízela mi pětistovku, já dvakrát odmítl a třetí nabídka už nepřišla. „Jasně, moc rád,“ řekl jsem, odhodil krosnu a pln nedočkavosti vyrazil na terasu domu. Poprvé budu pít s Gruzínem – tolik jsem o tom slyšel. Být dobrým hostem se dá naučit – a patří to mezi povinnosti každého cestovatele, který se chce setkávat s místními. Zatímco nám ženy na stůl postupně nosily sýr, chleba, zelí a především pálenku v hezké litrové karafě, probíhaly obvyklé zdvořilostní rituály. Podívat se na záhony, zažertovat s dětmi, zeptat se hostitele na rodinu a především prohlédnout si dům. Jak už tomu v Gruzii bývá, vybavení prostorných pokojů tvořily jen postele, kamna a několik kýčovitých obrazů. Považuji za velkou nespravedlnost, že zatímco selské baroko už je zapsané na seznamu UNESCO, tento selský funkcionalismus dosud přehlízíme. Svou vilu Tugendhat má v Gruzii každý chudý člověk –

jen nábytek není z palisandru a ebenu, ale normálně z překližky. „Moc hezké. Musí se tu dobře uklízet,“ poznamenal jsem si do deníku.

„Na zdraví našich žen a dětí,“ pronesl Mamukra a obrátili jsme do sebe stakan vynikající vodky. Po chvíli konverzace jsem se dozvěděl, že jeho bratr před čtyřiceti lety sloužil vojnu v Československu, kdesi poblíž Prahy. To byl důvod k dalšímu přípitku. Tentokrát jsem ho inicioval já, za což mě Mamukra odměnil uznalým poplácáním po zádech. Pokud jsem to správně pochopil, vodka měla pocházet právě z Československa, odkud ji bratr přivezl. To znamená, že jsem to nejspíš správně nepochopil – takhle dlouho alkohol v žádné gruzínské rodině nemůže vydržet a českou vodku by do Gruzie vozil jen slabomyslný. Jak už to mezi lidmi bývá, po čtvrtém přípitku jsme se dostali k politice. Stalo se tak mojí vinou a byla to chyba. Vše začalo zdvořilou hrou – předháněli jsme se ve vědomostech o zemi toho druhého. Mamukra mě příjemně překvapil. Znal například tradici výroby cibulákového porcelánu, Petra Čecha, Karlovy Vary a uměl vyjmenovat několik značek piva. Unikaly mu jen drobné detaily jako skutečnost, že Československo už se rozpadlo a Dominik Hašek už nehraje hokej, nýbrž prodává energetické nápoje. Pak přišla řada na mě. Ze slavných Gruzínů bohužel znám jediného. „Stalin byl Gruzín, že?“ pronesl jsem řečnickou otázku. „Ano, ano. Lenin Rus, Stalin Gruzín. Ty máš rád Stalina?“ zeptal se mě v odpověď. V tu chvíli mi zatrnulo. Zavést řeč na významné osobnosti v zemi, jejímž nejslavnějším rodákem je masový vrah, nebyl šťastný nápad. Nakonec jsem vyhodnotil, že raději odpovím negativně. Co kdyby Mamukrova matka pamatovala gulag. „Jsem mladý, takže o tom moc nevím. Ale spíš ne,“ řekl jsem opatrně. Mamukru to zvedlo ze židle a začal vášnivě gestikulovat. Bylo zřejmé, že je zle. Co mi příroda nenadělila na odvaze a síle, to našťástí vynahradila konformitou. „Ale můj otec, ten Stalina miluje. Hodně o něm mluví,“ zachraňoval jsem pohotově situaci.

„Tak ho poslouchej. Ten o světě něco ví,“ poučoval mě Mamukra tak hlasitě, až si troufám říci, že trochu křičel. Na konci svého monologu přede mnou mával skývou chleba. „Chleba, ten byl za Stalina zadarmo. Žádné peníze, zadarmo,“ opakoval u toho.

Stejně rychle, jako hádky na Kavkazu vznikají, i končí. Ke Stalinovi už jsme se nevrátili a docela hezky si popovídali – například o sněhu v horách, kterými chci projít. Co se týká pití, zápas skončil nucenou remízou. Litř pálenky jsme ve třech lidech dopili a hostitel přiznal, že další nemá. Když opominu drobné zakolísání, kdy jsem se pokusil si s ostatními připít hrnkem kávy, ostudu jsem své zemi rozhodně neudělal. Ostatně není divu. Přípravám na cestu Kavkazem jsem se začal věnovat už vloni v Číně, a to tak pilně, že si to dodnes přesně nepamatuji. „Nechceš tu dneska přespat? Postel navíc máme a vodku ještě seženeme,“ nabízel mi Mamukra. Být o pár hodin víc, neváhal bych. Ovšem obstarat si nocleh ve tři odpoledne mi připadalo nepatřičné a cítil jsem silné nutkání jít dál. To jsem ještě nevěděl, že si vyřáším pro ošklivé faux pas, trest za svůj zhýralý život opilce.

Po zbytek odpoledne mě provázely prudké sluneční paprsky, které umocnily účinek pálenky. Kráčel jsem vysoko nad řekou, smál se vlastním vtipům a mával lidem i zvířatům. Mé mávání nenechalo chladnou dvojici děvčat, která posedávala před domem na břehu řeky. Z jejich gest jsem vyčetl, že mě buď zvou dolů, nebo odhánějí. Sešplhal jsem z kopce dolů a u zrezivělého plotu se chvíli dohadoval se psem. On na mě štěkal, já jemu vyhrožoval fyzickou likvidací. Pak k plotu konečně přišel starý muž, psa odehnal a pozval mě na zahradu. Přivítal jsem se s jeho vnučkami a povšiml si toho, že jedna z nich je ve věku na vdávání – již se u ní objevily ženské křivky i knír. Snad i proto si mě sem pozvali. Netrvalo dlouho a dívka přinesla na stůl domácí kravský sýr, chleba a smetanu. Myslím, že se jednalo o dokonalou prověrku mého očkování proti cestovatelským

průjmům. Zasedli jsme s dědečkem ke stolu a chvíli konverzovali o běžných věcech. Stařec se mě ptal na rodinu, na dům a na to, zda mám vystudováno. Pochlubil jsem se svými dvěma bakalářskými tituly. Ty ale muže – ostatně stejně jako trh práce – nijak neoslbnily. „Takže nejsi inženýr?“ zeptal se. „Ne,“ přiznal jsem. Pak už jsme jen seděli a moudře upíjeli kefír, který se po-dával jako dezert. A právě kefír se mi stal osudným.

„Jestli ti ten kefír nechutná, tak ho nepij,“ řekl mi přísně muž, když si všiml, jak v sobě dusím smích. Jeho vážnost celou situaci ještě zhoršila. „Ne, je moc dobrý,“ cedil jsem mezi zuby ve snaze nevypřsknout. Bylo mi ale jasné, že ostuda je jen otázkou času. Vzpomněl jsem si totiž na příběh kapitána Lipánka², který mi i za střízliva připadá jako nejlegračnější věc na světě. Ještě chvíli jsem bojoval a vyhýbal se mužovu pohledu. Pak se ke mně ale naklonil a naše oči se znovu střetly. Proti mně přísný stařec, nade mnou Damoklův meč ohromné ostudy... a ve vzpomínce tlustý kapitán Lipánek rozdávající sýry. Nešlo to. V poslední chvíli se mi podařilo polknout zbytek keříru a pak jsem začal říčet smíchy. Mé hýkání se neslo údolím, a kdykoli jsem se pokusil uklidnit, přepadl mě nový záchvat. Atmosféra u stolu zhoustla na úroveň podávané smetany, ve které stála lžíce. Netušil jsem, jak se rusky řekne vzpomínka, ale bylo

2 Po několik let jsem s přáteli v Českých Budějovicích pořádal majáles. Jako každý neziskový festival i naše akce si žádala své sponzory. Jednou se nám s místní mlékárnou podařilo udělat následující dohodu: výměnou za její propagaci na dětském dni dostaneme zdarma spoustu mléčných výrobků, ze kterých můžeme připravit občerstvení pro kapely. Měli jsme zařídít jen brigádníka, který bude na dětském dni v kostýmu rozdávat jogurty. Obě strany svůj slib splnily. Mlékárenský vůz skutečně přijel, vyložil mléčné výrobky, a obtloustlý kapitán Lipánek se mohl dát do práce. Všechno šlo dobře, dokud jsme o dvě hodiny později nespatri-li dítě s půlkilovým bočníkem nivy v ruce. „Odkud to máš?“ zeptal jsem se chlapečka. „Od toho pana námořníka,“ řekl mi. Už bylo příliš pozdě zasáhnout. Ukázalo se, že když kapitánu Lipánkovi došly jogurty, rozdál dětem celý proviant určený na vaření kapelám.

mi jasné, že tuhle ostudu už stejně nevyžehlím. „Nezlobte se, já už půjdu,“ řekl jsem starci a utíral si do trička slzy. Nabídka, ať se příště vrátím i s rodinou, tentokrát nepřišla. Dostalo se mi jen strohého „tak běž“.

Noc jsem strávil v altánku před nemocnicí, kde mě nechal přespát hlídač. Protože vítr dovnitř zaháněl déšť, musel jsem si ho zastřešit automobilovou plachtou. Tato skutečnost nepřišla vhod jenom mně, ale také dvojici psů, kteří se rozhodli se mnou obydli sdílet. Před spaním jsem myslel na svou dnešní ostudu a vyhodnotil, že je nakonec všechno v pořádku. Co lepšího totiž člověk může mít než příhodu tak veselou, že ho rozesměje v každé situaci? Takovou vzpomínku pak může používat jako ocelovou pěst, kterou rozdrtí všechny své starosti i v docela bezvýchodné situaci. Kdyby každý měl svého kapitána Lipánka, žilo by se nám lépe; a formální setkání by byla o poznání dobrodružnější.

O MUŽÍCH, JEJICHŽ ÚDY V ŽELEZO ZTUHLY

Ráno mě probudil zvuk blížících se kroků, přesněji v Gruzii vzhledem k počasí obvyklá kombinace klapání vojenských bot a čvachtání. Muž se sehnul nad mým přístřeškem a s výrazem ohledavače mrtvol opatrně nadzvedl automobilovou plachtu. Počítal s tím, že uvnitř může být cokoli. Štěstí že jsem nenarazil na amerického policistu, ten už by házel granát. „Žiješ?“ zavolal pod plachtu. „Žiju,“ odpověděl jsem a stále napůl v hibernaci se vysoukal ze své nory. Přede mnou stál muž ve špinavém bílém plášti. „Přinesl jsem ti snídani,“ řekl a podal mi utěrku plnou zákusků. Bylo to od něj takhle před nemocnicí milé – počkat do rána a pak teprve zjišťovat, zda žiju. Zjevně do mě nechtěl investovat péči předčasně. Vyrazil jsem do kopce, líně žvýkal kokosku a přemýšlel nad tím, jak náladu člověka ovlivňuje počasí. S teplem a sluncem úsměv a dobrá nálada přicházejí samy. Zima a mlha valící se z okolních lesů naopak nepřinášejí nic jiného než trudomyslnost. Každý odhodlaný člověk by ale se svou náladou měl bojovat. Být nešťastný je totiž ta nejsnazší věc na světě. Svede to každý slaboduchý hňup, protože k tomu není zapotřebí vůbec nic. Zato spokojenost, ta přichází jen za zásluhy. Člověk musí neúnavně hledat hezké maličkosti, pochopení, odpuštění, radost a energii. Není to snadné, na konci této vyčerpávající snahy ale nestojí nic menšího než naplňující radost ze života.

Navzdory všem nepříjemnostem, které s sebou déšť přináší, mu přiznávám jisté zásluhy. Za milé považuji například to, že jen díky dešti lidstvo dosud nevymřelo hladem a ještě můžeme občas vidět duhu. Líbí se mi také, jak spojuje lidi. Bičování

deštěm všichni prožíváme podobné nepohodlí, býváme k sobě tedy vstřícní. Když jsem proto po dvou hodinách mlhy a mrholení narazil na dvojici lesáků pokuřujících před svou útulnou, bylo navýsost pravděpodobné, že spolu strávíme nějaký čas. Neupravení muži mi podali mozolnaté ruce a pozvali mě dovnitř. „Piješ víno?“ zeptal se pan Beso a vycenil na mě zlaté zuby, které jako letokruhy ukazovaly na jeho pokročilý věk. Patrně se jednalo o otázku řečnickou – ještě než jsem odpověděl, už mi z pětilitrové zavařovačky od okurek přeléval víno do skleničky od hořčice. Celá bouda sbitá ze starých prken byla vůbec ódou na improvizaci. Okenní mříž suploval rošt na grilování, jako skříň sloužila prosklená vitrína z obchodu, a co se týká stolu, ten si kutilští lesáci sbili z dřevěné desky a velké cívky od kabelů. Přirozená šetrnost místních obyvatel je tou nejpřirozenější formou ekologie a vždy mě ve východních zemích těšila. „Tohle je váš kolega?“ zeptal jsem se Besa při pohledu na vybledlou fotografii – jedinou ozdobu stěny s vypadanými suky. „To byl náš kolega. Zemřel před třemi roky, když na něj spadl strom,“ řekl mi Besa. Pak vytáhl z vitríny pálenku, abychom si na zesnulého kolegu připili.

„Víš, práce v lese je těžká a nebezpečná. Pracujeme ve špatném terénu, občas i za tmy, je tu taky hodně medvědů,“ vysvětloval mi Besa, „za Sovětského svazu jsme alespoň dostávali lepší peníze a bylo nás víc, takže jsme při práci nemuseli spěchat.“ Zajímavé je, jak často se muži v Gruzii dojmají. Upřímný sentiment provází každou konverzaci, ve které se mluví o vlasti, rodině nebo kamarádech. Besa nebyl výjimkou. Když mi vyprávěl o smrti svého kolegy, zalesklo se mu v očích a slzu musel zahnat dalším stakanem. Osobně jsem přesvědčený o tom, že alkohol v práci problémy s terénem zrovna neusnadňuje. „Už jsi jedl, Ladislave?“ zeptal se Besa a labužnický si olízl rty, aby ani kapka pálenky nepřišla nazmar. „Ano, zrovna jsem snídal,“ přiznal jsem. „Tak si dáme oběd,“ oznámil Besa a položil na stůl dva jídlonosiče. Že mě místní zvou na jídlo, na to už jsem si zvykl. Ovšem tentokrát to bylo poprvé, co se mi někdo po náloži

kulajdy, masových pirohů a kolínek s pálivým sosíkem omluvil, že nemá dezert. „Jen to do knížky všechno napiš, ať lidi u vás vidí, jak se mají dobře,“ kladl mi Besa na srdce, když jsem vyrážel na cestu a on s kolegou za prací. „A příště se nás vrať navštívit i s kamarády. Kamarády potřebuješ, není dobré cestovat bez nich.“

Víno a pálenku považuji za druh vnitřní impregnace, proto se mi po jejich požití v dešti putovalo výrazně lépe. Vlastně jsem si krácel tak zvesela, až se o mě pokoušela spokojenost. Jak už jsem zmiňoval, taková spokojenost se člověku nepřihoďí jen tak. Důležitou součástí cesty ke spokojenosti je podle mého soudu například umění radovat se z drobných absurdit. Jestli nás v něčem stroje ani studenti matematicko-fyzikální fakulty nikdy nepředstihnou, je to právě tohle. Jen člověk totiž dokáže pochopit skrytou poetiku a vtip absurdna. Jednou takovou scénou mě uvítalo město Chulo. Když jsem si jako obvykle chtěl vyfotit čerpací stanici³, přistihl mě u toho pumpař a nabídl mi kávu. Tu podle svých slov připravil v tradiční gruzínské džezvě, jejíž vynález si neprávem přivlastňují Arabové. Pak mi ukázal mocný nástroj zábavy – tablet připojený na bezpečnostní kameru. Pumpař byl přímo fascinovaný tím, že přenos černobílé kamery má několikavteřinové zpoždění. Prováděli jsme společně na kameru gesta a s pubescentním nadšením se smáli pohledu na svoje zpožděné obrazy. Myslí, že kdyby jednoho dne čerpací stanici skutečně vykradli zloději, pumpař jen bude s tabletem v ruce pobaveně sledovat jejich trhaný běh.

3 Jih Gruzie je plný malých čerpacích stanic, z nichž žádné dvě nevypadají stejně. Někdy bývají součástí obchodu nebo dílny auto-mechaniků, jindy se v krajině objeví osamělé čerpadlo, které je projektem byznysmena důchodového věku. Protože čerpací stanice u cesty člověk na rozdíl od krajiny vidí i v husté mlze, oblíbil jsem si jejich fotografování. V budoucnu plánuji uspořádat hlasování o nejkrásnější čerpací stanici a její repliku zbudovat v Česku. Ať už vyhraje jakákoli, budu k tomu potřebovat jen rezavé plechy a opuštěné místo.

V centru města mě uvítala armáda zírajících mužů, kteří sledovali každý můj krok. Gruzíni jsou v tomto ohledu skutečnými profesionály. Aby jejich pohled byl co nejpronikavější, do zírání nezapojují žádné mimické svaly vyjma těch, které ovládají pohyb čočky. Sotva ale pocestný uctivě a nahlas pozdraví, získá tím slušnou šanci na audienci. „Otkuda ty?“ ozve se obvykle z úst člověka, kterého si skupina zvolila pro komunikaci s cizinci. Prosté konstatování geografické příslušnosti pak popustí stavidla přátelství. Přinejmenším jeden z deseti přítomných starců totiž v Československu sloužil vojnu – a ostatním se alespoň uleví, že nejsem Američan. Vesnice i tentokrát měla svého pamětníka vojny v Československu. Jmenoval se pan Nikita a v naší armádě vedl vlastní hybridní válku. Z jeho vyprávění

jsem usoudil, že za celou vojnu neměl v ruce samopal. Něco podobného znám od svého dědečka, který sloužil u pomocných technických praporů – jak sám říkal, „v ruce měl místo samopalu lopatu“. V případě pana Nikity se zdálo, že za celou válku nepustil z ruky své přirození. „Cikánky, ty byly nejlepší,“ vyprávěl mi se žhnoucíma očima a názorně před směřujícími se muži předváděl pohyby, které spíš než frekventanti katolických mší znají majitelé psů. „Prostě stačilo jít na zábavu v uniformě a pak se prcalo,“ vysvětlil mi, když skončil své sblížení s imaginárním děvčetem. Já vojnu nezažil. Na zábavy svého humanitního oboru jsem chodil v košili a pak se diskutovalo. Nečekal jsem, že se to stane už takhle brzy, ale na okamžik se mi po těch sovětských časech zastesklo.

Bylo k šesté a slunce pomalu klesalo k obzoru. To za normálních okolností znamená dobrou hodinu cesty provázené měkkým světlem a další hodinu putování v šeru pomalu přecházejícím ve tmu. Tentokrát se přede mnou ale objevila hospoda, což zásadně měnilo situaci. Náhle jsem nabyl dojmu, že za chvíli už neuvidím na krok, a raději se uchýlil dovnitř. Je lepší skončit cestu dřív než riskovat zlomeninu. V útulné dřevěné boudě osvětlené třemi žárovkami bez stínítka sedělo několik hostů, kteří mě upřímně ignorovali. Znamenalo to, že jsem narazil na opravdové štamgasty. Dokud totiž opravdový štamgast nechce neznámého hosta pokárat nebo jen tak urazit, nejeví o něj nižádný zájem. „Máte něco k jídlu?“ zeptal jsem se hostinského a obdivně se zadíval na jeho pivní pupek, důkaz prosperity podniku. „Párky,“ odvětil vrchní a ukázal na mrazák. „Můžu ti je ohřát,“ dodal po chvíli váhání blahosklonně. Pojedl jsem párky s hořčicí ostřejší než cokoli, co jsem ochutnal v čínském Sečuánu, a užíval si osvěžující atmosféry přehlíživosti. Ve světě žen má ignorace širokou škálu významů od volání po pozornost až po trucování. Ovšem ve světě mužů neexistuje upřímnější emoce. Měl jsem z toho radost. Štamgasti mi dali najevo, že je má přítomnost zcela v pořádku. Když jsem

odcházel z hospody, už byla dostatečná tma na to, abych si bez výčitek mohl najít místo na spaní. Zamířil jsem proto směrem k minaretu, který se tyčil pár stovek metrů ode mě. U mešity se odkudsi vynořil tmavovlasý chlapec s očima podlitýma krví. Když spustil monolog v gruzínštině, uvědomil jsem si, jak je vlastně tento jazyk plný hrdelních skřeků strašidelný. Spíš než inkvizici jsem vždycky věřil vědě, na tomhle dítěti ale bylo cosi ďábelského, co ve mně budilo dokonalou hrůzu. Z afektovanosti jeho projevu jsem navíc soudil, že se mi snaží říct, ať odejdu. Polák by pravděpodobně zahájil ofenzivu nebo exorcismus, já se ale rozhodl vydat cestou svých předků. Zbaběle jsem před dítětem prchnul a schoval se za zatačkou. O patnáct minut později jsem konečně našel odvahu se k mešitě vrátit. Ďábel už tam nebyl. Pravděpodobně doma pil kakao a koukal na večerníček. Pokud je mi známo, v mešitě by se spát nemělo – a setkání s ďáblem mi to jen připomnělo. Uchýlil jsem se proto do umývárny, kde se muslimové očišťují před modlitbou. Depresivnost vykachličkované místnosti umocňoval zvuk kapajících kohoutků. Hezké místo to nebylo, tulák ale nemůže být vybíravý. „Lepší kapající kohoutek než protékající střecha,“ poznamenal jsem si do deníku. Při jeho psaní mě vyrušil imám, který nečekaně vtrhl dovnitř. „Salam alejkum, možno zděs spat?“ zmobilizoval jsem své znalosti jazyků dvou kultur. Imám mi podal ruku, řekl, že v umývárně přespát mohu, a spěchal vyvolávat modlitbu. Štěstí že nepřišel o půlhodinu později. Kdyby mě viděl, jak se na bobku s nohama doširoka roztaženýma umývám u příliš nízkého kohoutku, možná by rozhodl jinak.

PRŠÍ, TEDY JSEM

Ráno mě probudil křik staré ženy, které se pravděpodobně moje přítomnost v umývárně nepozdávala. Dřív bych se omlouval a začal balit, tentokrát už ale zvítězily zkušenosti a rozum. Spát tady mi dovolil sám mám, a tak mi do toho bába neměla co kecat. Trpělivě jsem ženě tuto skutečnost vysvětlil (že mi tam dovolil spát mám, ne že že mi do toho bába nemá co kecat) a převalil se na druhý bok, odhodlaný hrdinně bojovat pasivní rezistencí. Žena se nasupeně otočila a odešla, zjevně odhodlaná přivést posily. Ač jsem ale s balením rozhodně nespíchal, nikdo už nepřišel. Zdá se, že muslimové⁴ už také přijali pomalé tempo života na jihu Gruzie. Překvapivou čilost naopak projevili muži z vesnice Dioknisi, kam jsem přišel po deváté hodině. Ti už měli plné ruce práce a ústa křiku s hraním vrhcábů. V Gruzii se muži druží ve venkovních altáncích, které byly zbudovány speciálně k tomuto účelu a nechybějí v žádné vesnici. Jejich konstrukce se liší v závislosti na tom, co se místním za Sovětského svazu podařilo rozkrást ve fabrikách. Ve vesnicích tak můžeme najít altánky zděné, dřevěné i posvařované z trubek. Umístění altánků je ale na rozdíl od použitých materiálů neměnné. Řídí se totiž dvěma důležitými pravidly – altánek musí být v těsné blízkosti obchodu (pro zásobování alkoholem) a nesmí do něj být vidět z přilehlých domů (kvůli přítomnosti manželek).

4 Zvědavý čtenář si možná klade otázku, co dělají mešity a muslimové v jinak přísně křesťanské Gruzii. Odpověď znám, mohu ale místo ní nabídnout laskavý aforismus. „Potká se takhle u stolu muslim, křesťan, hinduista a žid... a úplně normálně se spolu baví, protože nikdo z nich není debil.“

Láhev vodky se v altánku začala nebezpečně posouvat mým směrem, proto jsem zamířil do obchodu, abych nejprve něco pojedl. Obstarat si snídani v zapadlém gruzínském obchodě ale není nic snadného. Jejich nabídku totiž tvoří především konzervované a trvanlivé potraviny, které bývají navzdory svému označení velmi unavené životem. Vybážená snídane tak pro mě v místních podmínkách znamenala, že jsem měl k suchému a přesolenému salámu dostatek chleba. „Jaký máte nejlepší salám?“ vyzvídal jsem od hokynáře. Muž v bílém plášti mi doporučil jednooký mezi slepými salámy a nabídl, ať se nasnídám u stolku. „Kafe piješ? A vodku?“ zeptal se potom. Do obchodu vstoupilo několik mužů, s pestrobarevnými deštníky svých manželek v rukou působili trochu legračně. Pach salámu přebila vůně kolínských a mezi plesnivými stěnami začalo být živo. „Jakou tady ve vesnici děláte práci?“ zeptal jsem se zvědavě mužů. Jak se dalo očekávat, vyprovokoval jsem tím dlouhé a nostalgické vyprávění. Za Sovětského svazu tu prý byla práce spousta – v průmyslu, lesích, armádě. Všeho byl dostatek, lidé se radovali a plodili děti. Teď se ale všechno změnilo. Ve vesnicích zůstali jen staří lidé, kteří se živí zemědělstvím. Mladí odešli do větších měst, protože tu není možné sehnat práci. Podobný příběh mi místní lidé vyprávěli už několikrát. Němým svědectvím o úpadku chudých oblastí jsou také vesnice samotné. Co se nevybudovalo před desítkami let, to nestojí. A co se před desítkami let vybudovalo, to chátrá. „Dej si pozor, venku prší,“ varoval mě na rozloučenou jeden z mužů, když jsem dopil vodku a chystal se vyrazit na cestu. „Co jinýho by se tam taky dělo,“ prohodil jsem česky do prázdná a nasadil si pláštěnku.

Když se přede mnou odpoledne ve vesnici Riketi objevil maličký penzion, zastavil jsem se a na malý, opravdu velmi malý okamžik zapremýšlel nad možností se zde ubytovat. Po deseti minutách zírání přes plot ke mně přišel majitel.

„Sprechen Sie Deutsch?“ zeptal se, když uslyšel mou ruštinu lámanou jako reliéf uralské oblasti. „Nicht gut, aber ja,“ udělal jsem několik chyb už v první větě. „Und Wein trinken Sie?“ zeptal se muž potom. „Aber ja. Wein, Schnaps, alles ich trinken,“ odpověděl jsem s horlivostí vyprahlého alkoholika. „Also, gehen wir,“ vyzval mě a prošli jsme vrátky k domku pro hosty. Giorgi mi nejprve ukázal malou vinici, která mu zajišťuje část obživy. Přes zimu totiž provozuje obchod s vínem v Tbilisi, přes léto pak hostí turisty z celého světa – Německa, Rakouska, Polska, Ruska a taky jednoho Fina tu měl. Češi zde svou stopu dosud nezanechali, snad i proto ta zbytečná otázka na pití vína. Vstoupili jsme do útulného interiéru, kterému dominovaly OSB desky – první důkaz Giorgiho prozápadní orientace. Pokoj voněl dřevem a i díky venkovnímu nečasů působil tuze útulně. Sedl jsem si na gauč, spokojeně se usmíval a rozhlížel kolem. Giorgi zatopil v kamnech a pak mi položil otázku, na kterou jsme oba čekali. „Tak co, dáme si moje víno, nebo domácí čaču⁵?“ zeptal se mě hostitel. Rozhodnutí to bylo snadné. Řekl jsem, že bych rád ochutnal obojí. „Ladislave, ty se mi líbíš,“ poplácal mě po rameni Giorgi a vydal se mi odhalit tajemství svého vinného sklepa, důmyslně ukrytého pod podlahou. Myslím, že německého hosta by pohled na muže odkrývajícího skrytý sklep mohl vyděsit, já se ale jen těšil. „Takhle to u mě funguje vždycky. Ubytuji lidi a večer se spolu opijeme,“ vysvětloval mi Giorgi, když pokládal karafu na stůl. Vystudoval ekonomii v Tbilisi, a jak sám říká, „byznys se musí cítit“. Jeho know-how je celkem jednoduché. Znaly ho už mezopotámské ženy, které před šesti tisíci roky do nádoby plivaly nazvýkané obilí. Spočívá v tom, že alkohol dělá lidi šťastnými.

5 Čača je silná gruzínská pálenka z hroznového vína, obdoba brandy. Podobně jako všemu, co se dá vypálit, jí ale místní muži nejčastěji říkají jednoduše „vodka“. Když tedy píšu o pití vodky, možná jsem pil čaču a naopak. Není snadné to rozeznat, situace bývá nepřehledná.

Vypili jsme litr naprosto lahodného červeného vína a já s potěšením zjistil, že dovedu vést uspokojivou konverzaci v němčině⁶. Pro dojem znalosti jazyka je důležité především ovládnout umění otázky. Po položení smysluplné otázky stačí přikyvovat, usmívat se a sbírat střípky toho, čemu člověk porozuměl. Podobná konverzace dělá radost hostiteli i mně. Hostitel získá tak pozorného posluchače, jako už dlouho ne. Já se dozvím maximum možného. S cizinci totiž raději mluvím o nich než o sobě. Sebe už znám. Giorgi mi nad vínem zapáleně vyprávěl o tom, jak má rád Rusy, ale nesnáší ruskou politiku. Mluvil o okupaci Abcházie a Osetie, ruských zásadách v Maďarsku a Polsku – a v neposlední řadě také o roce 1968 u nás. „Víš, mladí lidé jsou u nás prozápadní, ale nevědí, co to znamená. Měli by se nejdřív podívat do světa,“ líčil mi zapáleně Giorgi. Pak jsme si připili na demokracii a liberalizaci, což ve vesnici, kam jsem přišel po prašné cestě, působilo lehce komicky. „Infrastruktura se zlepšuje, za dva roky sem povede krásná silnice,“ hýřil Giorgi optimismem. „Víš, já jsem první liberál v téhle vesnici. Mě to nadávání lidí hrozně štve.“ Giorgiho ochota opíjet se s turisty sama o sobě nijak inovativní není. Jeho nakažlivý optimismus a nadšení pro věc ale působily jako světlo na konci tunelu nářků.

„Tak hodně štěstí v průsmyku,“ přál mi Giorgi při loučení. „V jakém průsmyku?“ zeptal jsem se překvapeně. Giorgi mi vysvětlil, že se nacházím jen pár kilometrů od průsmyku ležícího ve dvou tisících metrech nad mořem. Protože slovo „průsmyk“ mám spojeno s místem vysokým, nedostupným a nehostinným, tato informace mě trochu vyděsila. Giorgi se rozhodl mé obavy rozptýlit. „Tohle ukaž lidem u průsmyku, nechají tě u sebe přespát,“ řekl a podal mi papírek, na který cosi napsal v gru-

6 Giorgiho konstatování, že „německy umím lépe než rusky“, přesto za nijak lichotivé nepovažuji. Má němčina na to měla až moc velké mezery. Například použití pojmu „Deutsches Reich“ namísto „Deutschland“ bylo vyložené faux pas.

zínštině. Protože gruzínské písmo⁷ nápadně připomíná písmo elfů, připadal jsem si jako Frodo Pytlík putující k Hoře osudu.

Průsmyk ale byl ještě bůhvíjak daleko a pomalu se blížil večer. Byl jsem upřímně zvědavý, jak se mé spaní vyřeší tentokrát. „Pačemu ty zděs?“ zavolal na mě náhle stařícký pastevec, jehož obrysy jsem v husté mlze sotva rozeznával. Na otázku vůbec nebylo snadné najít odpověď. Teplota se totiž blížila nule, hustě pršelo a v okruhu pár kilometrů kromě nás dvou pravděpodobně nebylo živáčka. S úsměvem jsem vyrazil směrem k muži, abych mohl na vysvětlenou pokrčit rameny. Podal mi ruku a můj úsměv opětoval. „Dá se nahoře najít místo na spaní?“ zeptal jsem se. „Něco bys našel, ale u mě doma je teplo a jídlo,“ překvapil mě stařec svou bryskní argumentací. V horách lidé nic nenabízejí jen tak. Vždycky říkají přesně to, co si myslí, a nemají čas na zdvořilostní odmítání. „Přespím u vás moc rád, děkuji,“ odpověděl jsem věcně. A vděčně. Počasí uplynulých dní změnilo můj náhled na otázku, zda jsem si opravdu neměl vzít stan. „Tak pojď,“ řekl muž a vyrazil do mlhy. Připojil jsem se ke stádu a následoval ho.

„Žijeme tu jen od jara do podzimu. V zimě napadne až pět metrů sněhu, tak se přesouváme do města,“ vysvětloval mi pan Ghula. Paní Ghulová zrovna v praskajících kamnech pekla buchty a zálibně sledovala trojici vnoučat pobíhajících kolem. „A co děláte s krávami?“ zeptal jsem se hloupě. „Ty bereš s sebou,“ řekl pan Ghula. Uسرkl jsem kávy a rozhlédl se kolem. Přestože už v letitém dřevěném stavení nebyla jediná rovná linie, na jednotlivých seschlých prknech dosud zůstala tužkou vyznačená pořadová čísla, která sloužila při konstrukci.

7 Arménština i gruzínština mají vlastní abecedu (a tedy i písmo). Obě písma jsou velmi zdobná, leč pro cizince zcela nesrozumitelná. Co se týká písma, osud je ke mně krutý. Přestože na světě existuje jen několik desítek systémů psaní, pro své uplynulé velké cesty jsem si vybral výhradně země s vlastními abecedami (Turecko, Izrael, Nepál, Čína, Arménii a Gruzii).

„Sám jsem je tam zamlada psal,“ ukazoval pan Ghula. V dřevěné roubence nebyla elektřina a moderní svět připomínaly jen obal od dětské výživy, kýčovitá tapiserie se dvěma jeleny a balená sušenka, kterou jsem dostal ke kávě. Jinak všechno vypadalo jako o dvě století nazpátek – podřízené rutině prostého života, ve kterém jsou důležité úplně jiné věci než tyčový mixér. Panu Ghulovi je 73 let, jeho paní o tři roky méně. Kdy měli svatbu, už si nepamatují. Jak dlouho jsou spolu, ale vědí přesně – prý celý život. Přestože pobírají důchod a mají dvanáct vnoučat, stále pracují. „Co bychom tady dělali, kdybychom nepracovali?“ vysvětlil mi pan Ghula jednoduše. Obživu získávají díky dvanácti kravám, od kterých nás dělila jen dřevěná podlaha. Lidé i zvířata v domě žijí pod jednou střechou, takže ani trocha tepla nepřijde nazmar. A s obživou díky kravám to pan Ghula myslí doslova. Peníze totiž prakticky nepoužívají. „Sami si vyrábíme smetanu, máslo, sýr a sbíráme bylinky. Pijeme hodně mléka a sami si pečeme chleba. Nakupujeme tak jenom cukr, sůl, mouku a kávu,“ vyjmenovával mi.

Protože zrovna přijela na návštěvu dcera s vnoučaty, k večeři se kromě buchet, smetany, sýra, domácí limonády a čerstvě upečeného chleba podávalo také kuře. Jeho vůně se mísila s vůní buchet, dřevěných trámů, kouře, deště a kravského hnoje, aby společně mohly umocnit dokonalou atmosféru bezpečí venkovského stavení zapomenutého vysoko v horách. Večeřeli jsme při slabém světle petrolejky, které zvýrazňovalo vrásky na tváři obou manželů. I pro svůj klid působili, jako by na světě žili už od nepaměti. Vyprávěli mi, že dvě z vnoučat učí na základní škole, což je jejich velká pýcha. Když jsme dojedli, přišel čas vyprovodit k autu dceru s vnoučaty a postarat se o zvířata. Manželé mě v chlévě nejprve s překvapivým úspěchem naučili dojit krávu. Jednoduše jsem položil ruku na vemeno a paní Lena mi ji vedla. Když mi později přidělila vlastní krávu, měl jsem smůlu na kus se špatnou dojivostí. Vydojil jsem sotva dva litry a dál už to nešlo. Sotva mě ale paní Lena vystřídala, kráva

jako natruc chytila druhý dech a pustila ještě polovinu kbelíku. Po dojení jsme do domu nanosili dřevo a vodu, zasedli ke kamnům a nahřívali si promrzlé ruce. Docela náhodou jsem si vzpomněl na to, že mám v počítači nahrávku Kaťuši. Nebylo pochyb o tom, že ji hostitelé znají a dlouho neslyšeli. Pustil jsem ji a paní Lena se ke zpěvu brzy připojila. A tak jsme tam spolu seděli, koukali do kamen, pořád dokola poslouchali Kaťušu a bylo nám hezky.

ŘÍKÁM STŘÍDMOSTI NE

Dej bůh zdraví, hodně štěstí na cestě a určitě se k nám někdy vrať i se ženou,“ kladl mi na srdce pan Ghula, když jsme si ráno tiskli ruku na rozloučenou. Peníze by si ode mě nikdy nevzal, proto mu je dolarová víla nechala pod postelí. Pravděpodobně je najdou až na podzim a nebudou tušit, od koho jsou – jen budou mít radost. Vyrázil jsem vzhůru a už po sto metrech domek zmizel v mlze. Před sebou jsem viděl jen kamenitou cestu a ze svahů kolem ke mně přicházely zvuky vody. Zašedlý sníh totiž zrovna tál, aby mohl odtéct na dovolenou k moři. V mlze nebylo známek života, slyšel jsem jen vodu a vlastní dech a znovu si na světě připadal docela sám. Mám tyhle okamžiky rád. Být v přírodě a sám je totiž komfort, jakého se většině obyvatel naší planety nedostává. Právě díky samotě přitom člověk načerpá energii a chuť trávit čas s ostatními.

V průsmyku mě kromě třímetrové vrstvy sněhu⁸ přivítalo také několik budov, všechny ale byly dosud opuštěné. Patrně slouží jen těch pár týdnů v roce, kdy vrchol navštěvují turisté. Sotva jsem ale sestoupil o pár set metrů níž, mlha se rozplynula a na obloze se jako zázrakem objevilo slunce. Bouře přicházejí náhle, podobně rychlé změny počasí k lepšímu jsou ale vzácností

8 Mé přípravy na cestu bývají minimální, vždycky se ale dívám na klimatické podmínky v dané destinaci. V Česku jsem proto do vyhledávače Google zadal „Georgia climate“. Z přehledného grafu jsem vyčetl, že mohu očekávat teploty kolem dvaceti stupňů a minimum deště. Když neustálý déšť vystřídala sněhová pokrývka, došlo mi, že se někde stala chyba. Na vyhledávač Google jsem se proto se stejným dotazem obrátil znovu. Opravdu jsem narazil na stejný graf, jen jsem si tentokrát všiml, že se nevztahuje ke Gruzii (anglicky Georgia), nýbrž ke státu Georgia v USA. A tak já to mám se vším.

